

**KAZİM MEÇİ'NİN KARAÇAYCA
“AK KOÇHAR” (İSMAIL) KISSASI**

YARD. DOÇ. DR. MEHMET SARI

VEDAT BALKAN

İslâmî Türk edebiyatında “Güvercin Hikâyesi”, “Kesikbaş Hikâyesi”, “Dâstân-ı Geyik”, “Dâstân-ı İbrahim” gibi halkın anlayabileceği sade bir dille türlü dinî hikâyeler yazılmış ve basılmıştır. Özellikle Anadolu sahasında yazılmış bu tür eserlere kütüphanelerde ve özel kitaplıklarda çokça rastlanır.¹

Müstakil manzumeler dışında, klâsik Türk şiirinde beyitlerde çeşitli vesilelerle geçen² “İsmail Kıssası” da bunlardan birisi olup Kur’anikerim’de şöyle yer alır:

- *Ey Rabbim! Bana salihlerden bir çocuk ihsan buyur (diye dua etti).*

- *Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik.*

- *Vakta ki, yanında koşmak çağına erdi. (Ona şöyle dedi) “-Yavrum! Ben rüyamda görüyorum ki seni boğazlıyorum. Artık bak, ne düşünürsün?” (Çocuk ona şöyle dedi) “- Babacığım! Sana, ne emrediliyorsa yap; İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.”*

- *Vakta ki, bu suretle ikisi de (baba-oğul Allah’ın emrine) teslim oldular. İbrahim, çocuğu yanı üzerine yıktı;*

- *Biz de ona şöyle nida ettik: “-Ey İbrahim!*

- *Gerçekten rüyana sadakat gösterdin. Şüphe yok ki biz, güzel amel işleyenleri işte böyle mükâfatlandırırız.”*

- *Muhakkak ki bu açık bir imtihandı.*

---

1 Özel kütüphanemizdeki böyle bir yazma mecmuada da Mevlid, Dâstân-ı İbrahim, Dâstân-ı Geyik, Nasihat-ı Hatunlar bulunmaktadır (M.S)

2 Bk. *Dîvan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Agâh Sırrı Levend, İst., 1980, s. 112.

- (Oğlunu kesmeye karşılık) ona büyük bir kurbanlık, (semiz koç) fidiye verdik.

- Yine ona, sonradan gelenler içinde iyi bir yâd bıraktık.

- Bizden saadet ve selâmet olsun İbrahim...

- Güzel amel isleyenleri, işte böyle mükafâtlandırırız.³

Hız. İbrahim Kur'anıkerim'de 68 yerde adı geçen büyük peygamberlerden biridir. Edebiyatta daha ziyade Babil halkına peygamber gönderilmesinden sonra putları kırması, ateşe atılması, ateşin gül bahçesine dönüşmesi, oğlu Hz. İsmail'i kurban adaması ve Kâbe'yi inşa etmesi sebebiyle geçer ve şahsiyeti, hayatı ve basından geçenlerle zikredilir. Bu konuda yazılmış müstakil kitaplar dahi vardır ki, Abdülvasi Çelebi'nin *Halilname*'si bunlardan birisidir.⁴

Hız. İsmail de Kur'anıkerim'de adı geçen büyük peygamberlerden olup Hz. İbrahim'in Hacer'den olan büyük oğludur. İslâmî Türk edebiyatında daha ziyade babası tarafından kurban adanması sebebiyle geçer. Bu konuda Âşık Perverî'nin *Kıssa-i İsmail Destânı* tanınmıştır.⁵ Aynı mevzu Abdülvasi Çelebi'nin *Halilname* adlı eserinde de anlatılır.⁶

Lâtin harflerine aktararak Türkiye Türkçesini verdiğimiz Karaçayca yazılmış "Ak Koçhar" (Ak Koç) manzumesi de İslâmî Türk edebiyatında geçen kısalardan "İsmail Kıssası" olup Kazim Meçi tarafından nazmedilmiştir. Biri Arap harfli el yazma, ikisi Kiril harfleriyle basılı olmak üzere üç nüshadan hareketle Lâtin harflerine aktardığımız "Ak Koç" manzumesinin dil özellikleri üzerinde durmadan sadece metnini vermeye çalıştık. Manzumede dikkatimizi çeken, aynı tür başka manzumelerde Hz. İbrahim'in gördüğü üç gecelik rüyanın bu manzumede yetmiş gece olması; İbrahim'in verdiği söze karşılık koyunları ve develeri yanında atlarını da kurban etmesidir. Manzumede yetmiş sayısının geçmesi ve at etinin yenmesi eserin millîlik hususiyetini gösteren önemli öğelerdendir.

3 *Kur'an-ı Kerim*, (Es- Saffat, 100-110), hzl. A.Fikri Yavuz, İst. 1975, s. 450-451.

4 Bk. *Türk Dili ve Ed. Ans.*, C. 4, İst. 1981, s. 322; İslâmî Türk Ed. Giriş, N. Pekolcay-S. Eraydın, İst. 1976, s. 99-112.

5 Bk. *Türk Destanları*, K. Z. Gençosmanoğlu, İst. 1972, s. 516.

6 Bk. *Türk Dili ve Ed. Ans.*, C.5, İst. 1982, s.2.

"Ak Koçhar"ın şairi Kazim Meçi Karaçay-Malkar Türk edebiyatının en büyük şair ve âlimlerindendir. 1859'da Şıkkı'da doğan Meçi'nin babası bir demirci ustası olan Bekki'dir. Kazim babasının yanında demirci dükkânında çalışırken Arap harflerini de öğrenir. Babası onun Arapça öğrenmesi için Kumuklu Hoca Efendiye gönderir. Bu bilgi kişinin yanında Kur'an, Tecvid, Tarih, Dil, Arapça ve Farsça öğrenen Kazim medreseyi bitirerek babasının demirci dükkânına döner. Kısa zamanda ilmiyle ve şahsiyetiyle dinî ve ilmî sohbetleri aranan şahıs hâline gelir.

Malkar edebiyatının kurallarını koyan Kazim, şiir yazmaya medresede başlamıştır. Onun ilham kaynağı halkın zengin folkloru, Şark edebiyatının klâsik şiirleri ve içinde doğup büyüdüğü halkın sıkıntılarıdır. Bu yüzden Kazim'in şiirlerinde haksızlıklar, eşitsizlikler, halkın maruz kaldığı zulüm ve sıkıntılar dile getirilir. Ama şiirlerde karamsarlık yerine ümit, sevgi ve hoşgörü vardır. Bütün şiirlerinde halkına ve ata yurduna olan sevgi ve bağlılık, onların hür yaşaması için gösterdiği gayret görülür. Yüreğindeki bu millet sevgisi ve özlemi şairin Şam, Bağdat, Kahire, Tahran, İstanbul gibi yerlerde kaldığı zamanlarda yazdığı şiirlerinde özellikle dikkat çekicidir.

Kazim Meçi, Şark, Türk ve Fars şiirinin kurallarını çok iyi öğrenmiş, bunları Malkar edebiyatının kendi değerleri ve Karaçaycanın anlatım gücüyle birleştirerek Malkar edebiyatının en büyük şairi hâline gelmiştir. Malkar edebiyatında, Arap, Fars ve Türk nazmında görülen şekilleri ilk defa o kullanmış ve işlemiştir.

1914'te vuku bulan I. Dünya Savaşını "Kan Savaşı" olarak dile getiren Kazim Meçi çok sıkıntılar görmüş, Sovyet rejiminin baskısında kalmış, eserleri yakılmış ve yırtılmıştır. Çoğu halkın ezberinde olan eserleri Karaçayca ve Rusça olarak sonradan basılmış olan Kazim Meçi, 1945 yılında Kazakistan'da sürgünde iken vefat etmiştir.⁷

"Ak Koçhar" manzumesi, yıllarca Sovyet zulmü altında kalan Türk bölgelelerinden biri olan Kuzey Kafkasya'da yaşayan Kazim Meçi'nin olup Karaçay-

7 Kazim Meçi'nin Hayatı ve Eserleri için bk. *Karaçay-Malkar Türk Edebiyatından Kazim Meçi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserlerinden Örnekler*, Vedat Balkan, AKÜ Sos. Bil. Enst., Afyon, 1997 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

cadır. Eserin tam orijinal metni, içinde yaşanan şartlardan dolayı ele geçirilememiştir. İncelediğimiz nüshalardan ve bölgenin ileri gelenlerinden öğrendiğimize göre eser, ezberlenmiş ve daha sonraları Kirilce basımı gerçekleştirilmiştir (A nüshası). O bölgeden Türkiye'ye gelip yerleşenlerce de ezbere bilinen eser, Arap harfleriyle de bir deftere kaydedilmiştir. (B nüshası). C nüshasının sonundaki nottan da böyle olduğu anlaşılıyor. Notta, manzumenin ilk defa, Kazim'i anlatan iki ciltlik (1989'da basılan) eserde "Ak Koçhar" olarak yer aldığı, halk arasında ise "İbrahim Manzumesi" diye anıldığı, ağızdan ağza, dilden dile dolaşırken isimlerin bile değiştiği, Kazim'in kendi el yazısı ile olan nüshanın bulunmadığı için başkalarının defterlerine (ezberden) yazıldığı, bu yüzden nüshalar arasında farklılıklar görülebileceği, hatta bazı beyitlerin yerlerinin bile değiştiği yazılıdır.⁸

Metni oluştururken, daha sağlam gördüğümüz ve A nüshası olarak adlandırdığımız nüshayı esas alıp diğer nüshalardaki farklılıkları dipnotlarda gösterdik. B nüshası olarak adlandırdığımız Arap harfli nüshadaki vezin hatalarının, kafiyeye uyumsuzluklarının ve mana tutarsızlığının çokça oluşu da bu nüshanın önceleri ezbere alınmış olan şiirin daha sonraları yazıya geçirildiğini göstermektedir.

Millî ölçümüz hecenin 7+7 duraklı şekliyle yazılan eserin Kirilce nüshada dizilişi dörtlük hâlinde olduğu için biz de buna uyduk ve metni dörtlükler hâlinde oluşturduk. Ayrıca her dörtlüğün karşısına Türkiye Türkçesini de verdiğimizden yer kazanma açısından da dörtlük hâlinde yazmayı uygun gördük. Dörtlüklerin Türkiye Türkçesini verirken mümkün oldukça manayı, kafiyelenişini ve vezni korumaya çalıştık.

Nüshalar:

A Nüshası:

Meçilamı Kazim. I. C., hzl. Komisyon, Elbruz Kitap Basımı, Nalçık, 1989. s. 233-237.

Ciltli, şirazeli olan eser Karaçayca olup Kiril harfleriyle basılmıştır.

---

⁸ C nüshası. s. 529.

Eser Karaçayca olup Kiril harfleriyle basılmıştır. İbrahim Kıssası bu eserde. "Ak Koçhar" başlığıyla yer almış olup 41 dörtlükten ibarettir.

Baş: *Burungu zamanlada
Çaşadı bir akılman.
Uzaklada bizde da
Haparları aytilgan.*

Son: *Har balaga kıyınlık
Kelgen açi sagatta.
Ak Koçharı makırıp.
Cetsin anı katında.*

B Nüshası:

Arap harfleriyle yazılmış el yazma bir defterdir. Halid Özcan tarafından yazılmış olup, yazarın akrabalarından Hanımsat Özcan'ın şahsî kütüphanesinde bulunmaktadır. Eserin sonunda yeni harflerle Hanımsat Özcan (22b) yazılıdır. Yine her varakta H.Ö. kısaltması yazılıdır (1b-18b). Yazma defterde Kazim Meçi'nin "Mevlid"⁹ ve "İbrahim Kıssası" bulunmaktadır(18b-22a).

Cilt : Üzeri yeşil naylon kaplı ve karton kapaklı defter.

Kâğıt : Çizgili beyaz kâğıt, yer yer sahifeler yırtılmış, yıpranmış ve yapıştırılmış.

Yazı : Kuralsız, karışık, harekeli el yazısı.

Ölçü : 220x160 mm. -185x130mm.

St. : 12, çift sütün

Eser, Karaçayca olup Türkiye Türkçesinin tesirinde kalınarak yazılmıştır. Bu da eserin Türkiye'de yazıldığını gösterir.

"İbrahim Kıssası" bu nüshada; "Habari Zari İbrahim", İbrahim Paygambarı'nı çaşı İsmail'ni kurban etgen başlığıyla yer almış olup 41 dörtlükten ibarettir.

Baş: *Allah atın ezkerip
Anı bilan başlayım
Terk oguna men sizge
Habar aytıb taşlayım.*

9 İlim âlemince pek bilinmeyen Kazim Meçi'nin bu Mevlidinin elimizde. ikisi Arap harfleriyle, ikisi de Kiril harfleriyle yazılmış dört nüshası bulunmaktadır ki üzerinde çalışmamız devam etmektedir.

Son: *Siz süysegiz ümmetler*
Rahat bolurga canıgız.
Har zamanda tohtamay
Salavatla salıgız.

“Mevlâ salli ve sellem ve bârik aleyhi”

C nüshası:

Kazim, Begiylanı Abdullah, Elbruz-Nalçık, 1996, s. 125-130.

Ciltli, şirazeli olan eser Karaçayca olup Kiril harfleriyle basılmıştır.

“İbrahim Kıssası” eserde “İbrahim” başlığıyla yer alıp 45 dördlükten ibaret-
tir. Eserin sonundaki açıklamalarda “İbrahim Kıssası”nın Kirilce ilk defa
1989’da basıldığı (A nüshası dediğimiz), el yazma asıllarının olduğu bilgisi bu-
lunmaktadır (s. 529).

Kazim Meçi’nin adının geçtiği;

“*Kazim harip sen aytdın*

İbrahimni nazmusun.

Suvapların köp bolsun

Günahların az bolsun”

dördlüğü sadece bu nüshada vardır.

Baş: *Allah’nu atın ezkerip*
Bismillah dep başlayım.
Terk okuna men sizge
Hapar aytıp boşayım.

Son: *Har balaga kıynlık*
Kelgen açı sagatda
Ak Koçharı makırıp
Cetsin anı katında.

AK KOÇHAR¹⁰	AK KOÇ
1 <i>Allah atın esgerip, Bismillah dep başlayım. Terk okuna men sizge. Hapar aytıp boşayım.¹¹</i>	Allah adın anarak Besmeleyle başlayım Kısacası ben size Çabuk haber edeyim.
2 <i>Barungu zamanlada Caşadı bir akılman, Uzamlada, bizde da Haparları ayılğan.</i>	Çok eski zamanlarda Yaşardı ulu biri, Yaban eldi, bizde de Haberleri söylenen
3 <i>Anı atı İbrahim, Faygambarga sanalğan, Halkı süygen bir adam, İgilikge tabıngan...¹²</i>	Onun adı İbrahim. Peygambere sayılan, Halkı seven bir adam, İyiliğe inanan...
4 <i>Caşı bolmay İbrahim Allah'dan caş izledi.¹³ Namazda duvasında¹⁴ Tohtamayın tiledi....¹⁵</i>	Oğlu olmaz İbrahim Hak'tan oğlan istedi Namazda, duasında Hiç durmadan diledi.

10 A'da s. 233-237; B'de "İbrahim Paygambarnı caşı İsmail'in kurban etgen" vr. 18b-22a; C'de "İbrahim" s. 125-130.

11 A'da yok.

12 B'de bu iki dörtlük yok.

13 B'de ".... izleyed"

14 B,C'de "Bir caş ber dep Allahdan"

15 B'de "... tileded"

- 5 - *Sen çaş bersen, Allah'ım,*
Sanga kurman eterem,
*Seni üçün bek süygen*¹⁶
Bir zatımı keserem.
- 6 *Allah anga çaş berdi,*
*Ol*¹⁷ *İsmail atadı.*
*Malın çomart kesdirip,*¹⁸
Kurman etip başladı.
- 7 *Tüşünde va eşitdi:*¹⁹
-Süygeningi kesmeysel
*Bılay bla sen endi*²⁰
Muratinga cetmeysel.
- 8 *Ol kaldırmay koyların*
Kurman etip taşıladı.
*Har keçede bir tüşnü,*²¹
*Taymay*²², *körüp başladı.*
- Oğlan versen, Allah'ım,
Sana kurban ederim,
Seninçün çok sevdiğim
Her şeyimi keserim.
- Allah oğlan verince,
O İsmail ad koydu.
Malın bolca kestirip,
Kurban edip başladı
- Düşünde o işitti:
-Sevdiğin kesmiyorsun!
Böylece sen artık
Murada yetmiyorsun.
- O sıradan koyunlar
Kurban edip bitirdi.
Her gecede bir düşü,
Durmadan görür oldu.

---

16 B' de "Kurman etip bek süygen"

17 B,C' de "Anga..."

18 B' de "Ol malların kesdirip"

19 B' de "Ol tüşünde eşitdi";

C' de "Sora tüşünde eşitdi"

20 C' de "...endi sen"

21 B,C' de "Har keçede tohdamay"

22 B' de "Tüşnü..."; C' de "Bir tüş..."

9 Aytdı²³ anga Cabrail: -Aythanıngı²⁴ etmedin! Kurman etip alıka²⁵ Süygeninge cetmedin!	Dedi ona Cebrail: - Dediğini etmedin! Kurban ederek daha Sevdiğine yetmedin!
10 Cüz tüesi bar edi, Barın kesip, aş etdi. Biyaginlay bir²⁶ tüşü Anı başın tas etdi.²⁷	Yüz devesi var idi. Hepsin kesip aş etti. Yinede gördü bir düşü Onun aklın kaybetti.
11 Bar ed²⁸ anı cüz atı Barısın da kesdirdi. Bar mülkün da ayamay,²⁹ Ahırına cetdirdi.³⁰	Vardı onun yüz atı Hepsini de kestirdi. Bütün mülkün vererek Sonuna dek bitirdi.
12 Murat etdi İbrahim; "Men işimi bitdirdim, Süygenimi koymayın, Men sözümü cetdirdim".	Murat etti İbrahim: "Ben işimi bitirdim, Sevdiklerim kalmadı, Sözümü gerçek ettim".

23 B,C'de Kışırđı..."

24 B'de "Sen sözüngü..."

25 B'de "...alkan sen"

26 B'de "...ol..."; C'de "...tüşünde"

27 B'de "Dagıda ol eşitdi";

C'de "Biyagı söznü eşitdi"

28 C'de "Bar edi..."

29 B,C'de "Bolgan mülkün kaldırmay"

30 B,C'de "Barın artın etdirdi"

- 13 *Dagi da ol eşitdi,* Bir daha o işitti,
Keçe³¹ cuklap, tüşünde: Yine gece düşünde:
“Aythanınga cetmeding,³² “Sözün yere gelmedi,
Cartılık bar³³ işingde. Eksiklik var işinde.
- 14 *Mal kesgenden fayda cok,* Mal kesmekten fayda yok,
İsmail’ni kurman et. İsmail’i kurban et.
Oldu seni³⁴ süygening, Odur senin sevdiğin,
Anı alıp tavga ket!”. Onu alıp dağa git.
- 15 *Ol eşitmay³⁵ ne etsin,* O ne etsin duymadan,
Allah’ha söz bergendi. Allah’a söz vermişti.
Bu tüşnü da³⁶ tohtamay Bu düşü de durmadan
Cetmiş keçe körgendi. Yetmiş gece görmüştü.
- 16 *Közü kıymay cıladı,* Kıyamadı, ağladı,
Caşın kurman eterge, Oğlun kurban etmeye,
Amal tapmay tebredi Çaresizce yürüdü
Tavga alıp³⁷ keterge Dağa alıp gitmeye

---

31 B’de “Kesi...”

32 B’de “Entda tolmad seni işin”;

C’de “Entda tolmaydı sözün”

33 B’de “...bardı...”

34 C’de “Oldu da bek...”

35 B’de “Tüşünde körmey...”;

C’de “Ketmey da ol...”

36 B’de “Bu tüşünü ol...”

37 B’de “Mina taba...”

17 İbrahim Ayıtgandı, Anasına aytmayım. Bu işni men bitdirmey Kes'ızıma kaytmayım.³⁸	İbrahim şöyle dedi; Anasına demeyim. Bu işi bitirmeden Geriye dönmeyeyim.
18 Anasına aytdı ol³⁹, -İsmail'ni hazırla, Erttenlikge otunga⁴⁰ Meni bila barırğa⁴¹	Anasına dedi o: - İsmail'i hazırla, Sabahleyin oduna Benim ile gitmeye.
19 Cuvundurup kiydirip,⁴² Colga saldı balasın. Kaygı etip koydula, Anı taphan anasın.	Yıkandırıp giydirip, Yola koydu yavrusun. Kaygılı bıraktılar, Onu doğuran anasın
20 İbrahim bla İsmail, Tavgaylanıp ketdile. Bara-bara ekisi, Mina tavgı⁴³ cetdile.	İbrahim'le İsmail, Dağa dönüp gittiler. Vara-vara ikisi, Mina dağa yettiler.

---

38 A,C'de bu dörtlük yok.

39 B'de "Anasına ol aytdı"

40 B'de "Meni bla birgeley";
C'de "Ertten bla kerekbiz"

41 B'de "Ol otunga barırğa";
C'de "Biz otunga barırğa"

42 C'de "Aşatdı kiyindirdi"

43 B'de "Ala Minaga..."

- 21 *İblis aytdı Hacer'ga*⁴⁴ *İblis dedi Hacer'e:*
- *Caşnı elted*⁴⁵ *keserge!* - *Oğlun götürür kesmeye*
*Sen gerekse miçimay*⁴⁶. *Sen gereksin çabuçak,*
*İzlerinden*⁴⁷ *ceterge.* *İzlerinden yetmeye.*
- 22 - *Bu sözleni nek aytding.* - *Bu sözü neden dedin.*
*Kara betli oy*⁴⁸ *kişi?* *Siyah yüzlü ey kişi?*
Balalaga bolur mu, *Yavrulara olur mu,*
Atalanı ol işi? *Babaların o işi?*
- 23 *Anasından söz tapmay,* *Anadan yüz bulmadan*
Kaytdı İblis kıynala. *Döndü İblis üzgünce,*
İzlerinden çabıp ol. *İzlerinden koştı o.*
Cetd'alanı Mina'da *Yakaladı Mina'da.*
- 24 *Caşha karap aytdı ol:*⁴⁹ *Oğlana bakıp dedi:*
*"Bıçak aldı*⁵⁰ *keserge,* *"Bıçak aldı kesmeye.*
*Atan tavkel bolgandı*⁵¹ *Baban karar vermiştir*
Seni kurman eterge". *Seni kurban etmeye".*

---

44 C'de "Aytdı İblik Hacarga"

45 B'de "...eltdi..."

46 B'de "... tohdamay"

47 B'de "Anı ızından..."

48 B'de "...ey..."

49 B'de "Caşga aylanıp ol aytdı"

50 B'de "Seni keltirdi..."; C'de "...eltdi..."

51 B'de "Atan murat etedi"

25 <i>Caşcık aytdı: "Ey kişi, Ata etmez bu işni. Nek aldaysa sen meni,⁵² Coralap aman tüşnü?"⁵³</i>	Oğlan dedi: "Ey kişi, Baba etmez bu işi. Ne aldatırsan beni, Yorarak kötü düşü?"
26 <i>İynanmadı İsmail, Anı aythan sözüne, Taşnı alıp koluna. Urdu anı közüne.⁵⁴</i>	İnanmadı İsmail, Onun dediği sözüne, Taşı alıp eline, Vurdu onun gözüne,
27 <i>Dagı da bir taş alıp, Urdu anı başına.⁵⁵ Ol taş bla anı ol Cara saldı kaşına</i>	Yine de bir taş alıp, Vurdu onun başına. O taş ile onun o Yara açtı kaşına.
28 <i>Aytdı anga atası Caşırmanın bir cugun: "Cetdi bugün eterge Ullu Allah buyrugun..."⁵⁶</i>	Dedi ona babası Saklamadan bir şeyi: "Yetti bugün etmeye Ulu Allah buyruğun.."

52 B'de "...meni sen"

53 B,C'de "Kara betli sen kişi"

54 B'de "Taşnı aldı koluna
Urdu anı közüne.

Bir da inanmad İsmail
Anı aythan sözüne"

55 B'de "Anı urdu başına"

56 B'de "Aytdı anga atası
Bir kalmayın macera.

Galelehü İsmail
İkfel ente mâterâ"

29 <i>Hazır boldu İbrahim</i> <i>Anı⁵⁷ kurman eterge.</i> <i>Közü kıymayıp tohdadı⁵⁸</i> <i>Anı başın keserge.⁵⁹</i>	Hazır oldu İbrahim Onu kurban etmeye Kıyamayıp bekledi Onun başını kesmeye
30 <i>Kıbılagı aylanıp.</i> <i>Tüz tohdadı İsmail⁶⁰.</i> <i>Bıçak alıp koluna</i> <i>Hazır bolgandı⁶¹ Halil.</i>	Kıbleye de dönerek, Uzanmıştı İsmail. Bıçak alıp eline Hazırlanmıştı Halil.
31 <i>“Ne eter bu Halil!” dep</i> <i>Allah anı sınıadı.</i> <i>Canıvarla cıyılıp,</i> <i>Anga barı cıladı.⁶²</i>	“Ne yapar Halil!” diye Allah onu denedi Canlılar hep toplanıp, Ona hepsi ağladı.
32 <i>Bıçaknı çaş körür dep,</i> <i>Anı canı kıynaldı.</i> <i>Abasın eki cırtıp.</i> <i>Çaşnı közün bayladı.⁶³</i>	Bıçağı görür diye, Onun canı dağlandı. Abasın iki yırtıp, Oğlun gözün bağladı.

---

57 C'de “Çaşnı...”

58 C'de “...cıladı”

59 A'da bu dörtlük yok.

60 A'da “...İbrahim”

61 C'de “...boldu bu...”

62 B.C'de “Canıvarla cıyılıp

Anga barı cıladı.

Neterikdi Halil dep

Allah anı sınıadı”

63 B.C'de “Körmesin dep bıçaknı

Çaşnı közün bayladı”

33 "Közlerimi⁶⁴ baylama, Atam bayla sanımı. Men anama körgüstme⁶⁵ Kölegimde kanımı".	"Gözlerimi bağlama, Babam bağla vücudum. Benim anam görmesin Gömleğimdeki kanımı".
34 Tartdı bıçak⁶⁶ boynuna. Bıçak anı kesmedi. Rahat⁶⁷ bolup catdı caş. Orunundan⁶⁸ tepmedi.	Bıçak çaldı boynuna, Bıçak onu kesmedi. Oğlan korkusuz yattı, Hiç hareket etmedi.
35 Taşha tartdı bıçaknı. Anı sınaş körürge. Taşnı kesip ol bıçak. Ötüp ketdi tübüne.	Taşa çaldı bıçağı, Onu denemek için. Taşı kesip o bıçak Geçip gitti dibine.
36 Bıçak kalay keser ed, Kesme dese carathan!⁶⁹ Caşcık kalay teber ed, Tepme dese carathan.⁷⁰	Bıçak nasıl keserdi, Kesme dese Yaradan! Oğlan nasıl oynaşır, Kalkma desen Yaradan.

64 B'de "Közümü sen..."

65 B'de "...köğüzme"

66 C'de "Bıçak tartdı..."

67 C'de "İrahat..."

68 C'de "Ornundan da..."

69 C'de "...anga Allah!"

70 B'de "Kallay bıçak keseret

Kesme dedi anga Allah

Koçgar indi ornuna

Azat etip caşnı Allah"

37 <i>Koçhar iydi ornuna, Azat etip çaşnı ol. Razı boldu kuluna, Cannetine saldı col.</i>⁷¹	Koç gönderdi yerine, Azat edip oğlu Ol, Razı oldu kuluna, Cennetine açtı yol.
38 <i>Allap iyip ak koçhar</i>⁷² <i>İsmailge engendi. Kutulganın İsmail Ol sagatda bilgendi.</i>	Allah'ın beyaz koçu, İsmail'e inmişti. Kurtulduğun İsmail O saatte bilmişti.
39 <i>Kökden bir tavuş keldi:</i>⁷³ <i>"Sen muratha cetdin-dep,"</i>⁷⁴ <i>Razı boldum men sanga, Aythanıngı etdin-dep.</i>	Gökten bir nida geldi: "Murada yettin -diye Razı oldum ben sana. Dediğini ettin -diye.
40 <i>Faygambarım, İbrahim. Sen bildirdin</i>⁷⁵ <i>işingi. Keltirgense</i>⁷⁶ <i>ornuna. Köre turgan tüşüngü".</i>	Peygamberim, İbrahim. Sen bildirdin işini, Getirerek yerine, Gördüğün o düşünü.

71 B'de bu dörtlük yok :
C'de "Azat etip çaşnı Allah
Koçhar iydi ornuna
Sözün tuthanı üçün
İrazı boldu kuluna"

72 B,C'de "Tekbir etip ol koçgar"

73 B'de "Tavuş etdi ulla Allah"

74 C'de "Tavuş keldi başından
Muratinga cetdin dep"

75 B'de "...bildirdin..."

76 B'de "Keltirdin sen.."

41 <i>Şukur etdi İbrahim</i> <i>Caşı azat bolganga.</i> <i>Ak koçharnı terk soydu.</i> <i>Algış etip kurmanga.</i>	Şükür etti İbrahim Oğlu azat olunca. Ak koçu çabuk yüzdü, Dua edip kurbana.
42 <i>Dünya bek carık boldu</i> <i>İsmail sav kalganda,</i> <i>Kuvandırdı Hacer'ni</i> <i>Caşın alıp barganda.⁷⁷</i>	Dünya aydınlık oldu. İsmail sağ kalınca. Sevindirdi Hacer'i Oğlun alıp varınca.
43 <i>Munu üçün borç boldu</i> <i>Bizge kurman eterge.</i> <i>Salat-salam salıgız.</i> <i>Muratlağa ceterge.⁷⁸</i>	Bunun için borç oldu Bize kurban etmeye. Salât- selam ediniz. Muratlara yetmeye.
44 <i>Har cil sayın tohdamay</i> <i>Siz kurmanla etigiz.</i> <i>Anga minip kıynalmay</i> <i>Sırat coldan⁷⁹ ötügüz.</i>	Her senede durmadan Siz kurbanlar ediniz. Ona binip kolayca Sırat yoldan geçiniz.

77 B'de bu iki dörtlük yerine:

"Köp şükür etdi ol
Caşı azat bolganda.
Kuvandırdı Hacer'ni
Caşını alıp barganda";
C'de "Köp şukurla etdi ol
Caşı azat bolganda
Kuvandırdı Hacer'ni
Caşın alıp barganda"

78 B'de bu dörtlük yok.

79 C'de "Sıratından..."

- 45 *Siz süysegiz ümmetler* İsterseniz ümmetler
Rahat⁸⁰ bolurga canıgız. Rahat olsun canınız
Har zamanda tohtamay Her zamanda durmadan
Salavatla salıgız⁸¹ Selavatlar ediniz.
- 46 **Kazim** *harip sen aytdın.* Garip **Kazim** sen dedin
İbrahim'ni nazmusun. İbrahim manzumesin
Suvapların köp bolsun Sevapların çok olsun
Günahların az bolsun.⁸² Günahların az olsun
- 47 *Her balaga kıyınlık* Her çocuğa bir belâ
Kelgen açı sagatda, Gelen acı zamanda.
Ak Koçharı makırıp, Beyaz koçu meleyip,
Cetsin anı katında.⁸³ Olsun onun yanında.
- Mevla salli ve sellem*
Ve bareke aleyhi⁸⁴

---

80 C'de "İrahat..."

81 A'da bu iki dördlük yok.

82 A, B'de bu dördlük yok

83 B'de bu dördlük yok

84 A'da bu dua yok.